

**Vuokra-alueiden järjestely
Tarvaalan kappalaisen
virkatalolla 1914-1926**

Äänekoskella 17.12.2020

Seppo Hänninen

seppo.hanninen@hotmail.fi

*Pojulle ja isälleni
Uuno Hänniselle,
joka syntyi Tarvaalan pappilan
Hasan torpan
saunassa 18.6.1914
ja kuoli Äänekoskella
20.12.2008.*

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuksen määrittely.....	4
1.2 Käytetty lähdeaineisto.....	4
1.3 Tutkimuksen sisältö.....	4
2. TOIMITUS N:o 14976.....	5
2.1 Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1923.....	5
2.2 Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1925.....	6
2.3 Vaasan Maanjako-oikeuden tuomio.....	8
2.4 Toimitus N:o 14976 huhtikuun 6 päivänä 1926.....	9
3. TARVAALAN VIRKATALON TORPAT.....	10
3.1 Alueen kartasto vuodelta 1846 ja 1923.....	11
LUNASTETTAVA MAA-ALUE.....	14
5. SYNTYNEIDEN TILOJEN OMAVARAISUUS.....	14
5.1 Valtion välityksellä lunastetut vuokra-alueet.....	15
5.1.2 Mahdollinen omavaraisuus tiloilla.....	16
5.2 Ilman valtion välityksellä lunastetut vuokra-alueet.....	16
5.2.1 Mahdollinen omavaraisuus tiloilla.....	17
5.3 Tilojen pirstaleisuus.....	17
6. ARVOPUUT JA NIIDEN MÄÄRITELMÄ.....	18
6.1 Valtion välityksellä lunastetut tilat ja niiden arvopuut.....	19
6.2 Ilman valtion välitystä lunastetut tilat ja niiden arvopuut.....	20
7. JOUTOMAAT.....	22
8. TILOJEN LUNASTUSHINNAT.....	22
8.1 Valtion välityksellä lunastettujen tilojen lunastushinta.....	23
8.2 Ilman valtion välitystä lunastettujen tilojen lunastushinta.....	24
8.3 Yhteenveto tilojen lunastushinnoista.....	25
8.3.1 Valtion välityksellä lunastetut tilat.....	26
8.3.2 Ilman valtion välitystä lunastetut tilat.....	27
9. NYKYAIKAAN.....	28
10. TUTKIMUSTULOKSET.....	30

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen määrittely

Tutkimuksessa selvitettiin Tarvaalan ja Pajuniemen pappiloiden vuokra-alueiden järjestelyä vuosina 1914-1926. Tavoitteena oli pyrkiä valottamaan alueella mäkituvista ja torpista tuolloin syntyneiden uusien tilojen mahdollista omavaraisuutta ja elinkelpoisuutta. Näitä tutkittiin vertailemalla alueen sisällä syntyneiden tilojen lunastustietoja toisiinsa. Lisäksi entisten torppien ja mäkitupien lunastustietoja verrattiin Vaasan läänissä ja koko Suomessa vuosina 1928-1930 yksityismaista lunastettujen torppien ja mäkitupien vastaaviin lunastustietoihin.

1.2 Käytetty lähdeaineisto

Tärkein lähdeaineisto tutkimuksessa oli vuokra-alueiden toimituskokouksien pöytäkirjat vuosilta 1923-1926. Näistä käy selville tilakohtaiset lunastustiedot. Tutkimuksessa on myös käsitelty toimitusta vastaan tehtyjä valituksia sekä Vaasan Maanjako-oikeuden päätöstä 12.9.1925. Nämä kaikki dokumentit on puhtaaksikirjoitettuna tutkimuksen alussa. Tutkimuksessa on myös käytetty Saarijärven rippikirjoja vuosilta 1806-1812, 1814-1820, 1837-1843, 1843-1850, 1851-1860 ja 1860-1873. Näihin kaikkiin dokumentteihin löytyy suorat linkit tutkimuksen kyseisiltä sivuilta. Tutkimuksessa on myös käytetty Maanmittauslaitoksen vanhoja karttoja vuosilta 1846 ja 1917. Tutkimuksessa käytetty lunastustietojen vertailuaineisto on peräisin Suomen virallinen tilasto, Asutustilastoa yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 -nimisestä Asutushallituksen julkaisusta vuodelta 1931.

1.3 Tutkimuksen sisältö

Tutkimus jakaantuu kymmeneen osaan. Ensimmäisessä osassa on tutkimuksen johdanto ja määrittely. Toisessa osassa on puhtaaksikirjoitettuna vuokra-alueiden järjestelyssä vuosina 1923-1926 pidettyjen kokouksien pöytäkirjat, valitukset toimitusta kohtaan sekä Vaasan maanjako-oikeuden päätöksen pöytäkirja 12.9.1925. Kolmannessa osassa selvitetään Tarvaalan pappilan torppien syntyajankohtia Saarijärven seurakunnan rippikirjojen kautta. Neljännessä kohdassa tutkitaan, millainen maa-alue pappilan maista lohkottiin vuokramaiden järjestelyyn. Viidennessä osassa kartoitetaan syntyneiden tilojen mahdollista omavaraisuutta pohjautuen professori A.K.Cajanderin 1920-luvun alussa määrittelemiin reunaehtoihin. Kuudessa osassa selvitetään tilojen metsien arvopuosisältöjä. Seitsemännessä osassa selvitetään tiloille jyvitetty joutomaapinta-alat ja kahdeksännessä osassa kartoitetaan tilojen lunastussummia ja sitä mistä ne aikanaan koostuivat. Yhdeksännessä osassa tutkitaan tämän päivän karttaa ja katsotaan mitä entisiä torppia ja mäkitupia sieltä vielä löytyy. Lopuksi viimeisessä eli kymmenennessä osassa esitetään saadut tutkimustulokset.

2. TOIMITUS N:o 14976

Tarvaalan pappilan vuokra-alueiden järjestely oli pitkä ja monivaiheinen prosessi. Se alkoi jo vuonna 1914, jolloin vuokra-alueet alunperin mitattiin halkomista varten. Halkominen tehtiin vuonna 1915. Suomen senaatin päätöksen johdosta 28.1.1916 tilukset jaettiin uudelleen sekä rajat käytiin ja pyykitettiin vuonna 1917 maanmittari Artur Edgrenin toimesta. Vapaussodan aikana Suomen kansanvaltuuskunta eli punaisen puolen hallitus oli säättänyt oman torpparilakinsa, joka annettiin 31.1.1918. Sen mukaan kaikki torpparit vapautetaan. Tämä julistus jäi kuitenkin sekavien aikojen vuoksi merkityksettömäksi lausumaksi. Sodan jälkeen Suomen Eduskunta laillisena lakia säättävänä toimieliimenä antoi lain vuokra-alueiden lunastamisesta eli ns. Torpparilain Helsingissä 15.10.1918. Se määräsi alun perin vain yksityismailla olleiden torppien ja mäkitupien vapautuksesta. Lakia täydennettiin kuitenkin vuonna 1919 koskemaan lampuoteja eli koko tilan vuokraajia, vuonna 1921 pappiloita ja niiden virkataloja sekä vuonna 1922 kruunun torppareita koskevaksi. Tulevaa vuokra-alueiden järjestelyä ennakoiden kaikki Tarvaalan pappilan alueella olleet vuokra-alueiden haltijat lopettivat vuokranmaksunsa pappilaan 1.11.1922.

Vuokra-alueiden rajat avattiin ja pyykitettiin uudelleen vuonna 1923. Tarvaalan kappalaisen virkatalolla aloitettiin vuokra-alueiden järjestelykokous 14.8.1923. Kokousta veti nuorempi maanmittausmies Jalmari Ahto. Kokouksessa olivat läsnä tuomiokapitulिन asiamies lääninrovasti O.W. Vesama, Saarijärven kirkkoneuvoston puolelta maanviljelijä O.W. Haapakoski sekä kirkollisvirkatalojen rakennuslautakunnan puolesta maanviljelijät August Savonen ja Matti Mattila. Äänekosken kirkollisvirkatalojen rakennuslautakunnan puolesta paikalla oli maanviljelijä Oskari Riva. Läsnä oli myös Tarvaalan virkatalon haltija, kappalaisen leski rouva Bertta Turkanheimo. Kokouksessa olivat mukana myös kaikki virkatalon vuokramiehet.

2.1 Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1923

Seuraavassa Tarvaalan pappilassa 14.8.1923 pidetyn toimituksen N:o 14976 kokouksen kulku ja pöytäkirja puhtaaksi kirjoitettuna:

1§

Kysyttäessä ei ilmoitettu jääviä toimitusmiehiä vastaan eikä estettä toimituksen alkamista vastaan, koska kokouskin myönnettiin laillisesti kuulutetuksi.

2§

Kartoista ja asiakirjoista kävi selville, että tilain tilukset ovat mitatut halkomista varten v. 1914 ja halkominen maarekisteriin merkitty 5 p. marraskuuta 1923.

3§

Vuokramiehet tekivät lunastusvaatimuksensa tahtoen saada tiluksia lain salliman korkeimman määrän. Jokainen tahtoi myöskin lunastaa alueensa arvopuineen sekä kalastusoikeuksineen. Lunastusvaatimuksia ei vastustettu, kunhan vain otetaan huomioon virkatalon edut.

4§

Kaikkien vuokramiesten vuokrasuhde perustuu suulliseen sopimukseen, joista usea on ollut jo voimassa miespolvia. Samalla ilmoitettiin, että vuokranmaksun ovat kaikki lopettaneet, joten lunastussummaan on lisättävä 5% korko 1. päivästä marraskuuta 1922 lukien.

5§

Esille tuotujen seikkojen perusteella päättivät toimitusmiehet, että kaikilla vuokramiehillä on lunastusoikeus.

6§

15-16 elokuuta ja 12-29 syyskuuta 1923. Tarkastettiin vuokra-alueiden nautinnat ja suunniteltiin niiden sijoitukset. Samalla tarkastettiin vanha kartta, joka havaittiin oikeelliseksi.

7§

20-22 syyskuuta vuonna 1923. Avattiin ja pyykitettiin rajat, jolloin tehtiin pyykit N:o 1-54, 88-300, 26^x, 171^x, 174^x, 178^x, 184^x ja 247^x kotipalstalla ja N:o 1-12 ulkopalstalla. Pyykit N:o 1, 5, 10, 19, 31, 171, 177 ovat maakiviä ja muut 5-kivisiä.

8§

26-30 syyskuuta, 25-30 marraskuuta ja 1-7 joulukuuta 1923 tehtiin arvioita ja jyvittiin tilukset.

9§

1-31 toukokuuta vuonna 1924. Luettiin ja arvioitiin metsät.

10§

14-17 huhtikuuta 1925. Tehtiin loppuarviot sekä viimeksi mainittuna päivänä kokoonnuttiin uudelleen

2.2 Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1925

Seuraavassa Tarvaalan pappilassa 17.4.1925 pidetyn toimituksen N:o 14976 kokouksen kulku ja pöytäkirja puhtaaksi kirjoitettuna:

Tämän päiväisessä kokouksessa olivat saapuvilla tuomiokapitulin asiamies lääninrovasti O.W. Wesamaa, Saarijärven seurakunnan kirkkoneuvoston valtuuttamana maanviljelijä O.W. Haapakoski sekä kirkollisvirkatalojen rakennuslautakunnan puolesta maanviljelijät August Savonen ja Matti Mattila. Lisäksi paikka oli kappalaisen leski rouva B. Turkanheimo sekä kaikki virkatalon vuokramiehet.

11§

Kysyttäessä ei ilmoitettu jääviä toimitusmiehiä vastaan eikä estettä toimituksen jatkamista vastaan, koska kokouskin myönnettiin laillisesti ilmoitetuksi.

13§

Lääninrovasti O.W. Wesamaa pyysi pöytäkirjaan merkittäväksi, että lohkomispäätöstä tehtäessä tulisi erikseen laskea ja määrätä se korko, jonka vuokramiehet maksavat lunastussummalle siitä ajasta alkaen, jolloin he ovat verovapautta nauttineet siis 1. marraskuuta 1922. Häneen yhtyi rouva Bertta Turkanheimo.

14§

Luettiin ja selitettiin asianomaisille lohkomis- ja arviokirjat.

15§

Kaikki merkityt tied jäävät yhteisiksi, joten kaikilla on niihin kulkuoikeus.

Tilain yhteisiin alueisiin ja vesioikeuksiin ei lohkotuilla tiloilla ole oikeutta, lukuun ottamatta niitä tiloja, joilla arviokirjain mukaan on kalastusoikeus. Näitä etuuksia pidetään joutomaihin verrattavina, joten ne eivät vaikuta osalukujen ja manttaalien laskuun.

Seuraavat tilat jäävät asutustiloiksi: **Heinäaho** 3^{1/8}(viljelystila), **Sahakoski** 3^{1/22}(viljelystila), **Suoaho** 3^{1/27} (viljelystila), **Laurinkynnäs** 3^{1/34} (viljelystila), **Rimmi** 3^{1/40}(viljelystila), **Haasialehto** 3^{1/41}(viljelystila), **Kuoppala** (viljelystila), **Hiekka** (viljelystila) ja **Hakala** (asutustila). *(Jostain syystä kolme viimeksi mainittua oli yliviivattu pöytäkirjassa. =Pöytäkirjan ulkopuolinen kommentti)*

Toimitusta vastaan tehtiin seuraavat muutokset:

1) O.W. Haapakoski, August Savonen ja Matti Mattila ilmoittivat, että **Törmän** mäkitupa-alueen haltija Timo Virta on kuollut ja vuokra-alue on kaupan kautta joutunut henkilöille, joita ei voi tilattomaan väestöön verrata. Tämän perusteella vaativat he, että sanotun mäkitupa-alueen lunastus kielletäisiin.

2) **Kalliomäen** torpan haltija Samuli Svan vaatii puiden hintaa alennettavaksi väittäen, että ne ovat liian korkealle arvioidut. Lisäksi vaatii hän Murronnevaa, jota hänen tilalleen ei ole annettu.

3) **Laurinkynnään** torpan haltija Taavetti Kynnään vaimo Miina Kynnäs vaatii hintoja alennettavaksi, koska ne ovat liian korkeat. Sen lisäksi tulisi korpikuvio 1368 liittää hänen tilaansa, sillä siten saisi hallat vähenemään.

4) **Rimmin** torpan haltija Juho Rimmi vaatii lisäksi niittykuviota 1815 y.m, jotka ennenkin ovat hänen nautinnassaan olleet.

Asianomaisille ilmoitettiin, että toimitusmiehet ottavat edellä mainitut vaatimukset harkittavakseen ja päätös ilmoitetaan kokouksessa, jota jatketaan iltapäivällä.

Jatkettiin kokousta ja luettiin toimitusmiesten päätös. Asiaa harkittuaan ovat toimitusmiehet päättäneet:

1) **Törmän** mäkitupa-alueen nykyisiltä haltijoilta kielletään lunastusoikeus, koska he ovat saaneet alueen kaupan kautta lunastuslain voimaan astumisen jälkeen.

2) **Kalliomäen** torpan Samuli Svanin vaatimukset hylättiin aiheettomina ja Svan ilmoitti hyväksyvänsä toimituksen.

3) **Laurinkynnään** torpan Miina Kynnään vaatimus samoin hylättiin aiheettomana.

4) **Rimmin** torpan Juho Rimmi on saanut tiluksia lain salliman korkeimman määrän ja hänen vaatimansa kelvoton niitty on aivan välttämätön lastauspaikka virkatalolle, koska sille jää vielä suuret metsämaat, jotka muuten jäisivät uittoväylän ulkopuolelle.

Asianomaisille ilmoitettiin, että edellä mainitut riitaisuudet jätetään Maanjako-oikeuden ratkaistavaksi.

Kokouksen päätös. Pöytäkirja luettu ja hyväksytty. Allekirjoituksin uskotut miehet ja viran puolesta nuorempi maanmittausmies Jalmari Ahto.

2.3 Vaasan Maanjako-oikeuden tuomio

Alla Maanjako-oikeuden päätös puhtaaksi kirjoitettuna syyskuun 12 päivänä 1925:

Vaasan Maanjako-oikeuden tuomio alempana mainittavassa asiassa julistettu Maanjako-oikeuden kokouksessa Mannilan talossa Saarijärven kylässä ja pitäjässä syyskuun 12 päivänä 1925.

Maanjako-oikeus on tutkinut ne valitukset, jotka ovat tehdyt nuoremman maanmittausinsinöörin Jalmari Ahdon kokouksessa 17 päivänä huhtikuuta 1925 asiallisille näyttämästä ehdotuksesta vuokra-alueiden järjestelyä varten Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaistaloilla R.N:ot 3¹ ja 3² Saarijärven kylässä ja pitäjässä, jossa jutussa ovat olleet **torpparit Taavi Kynnäs, Juho Rimmi ja Heikki Kuopio** valittajina ja Saarijärven seurakunnan virkatalolautakunta ja kirkkoneuvosto vastaajina ja jossa asiassa Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulin asiamiestä myös on kuultu, ja samalla kun maanjako-oikeus on havainnut toimituksen oikein tehdyksi niiltä kohdin kuin mainitaan jakolaitoksesta 26 päivänä lokakuuta 1916 annetun asetuksen 126 pykälässä, katsoo Maanjako-oikeus siihen nähden, mitä asiassa on selville tullut, etteivät valittajat ole esittäneet syytä muuten muuttaa toimitusta kuin että torppari Taavetti Kynnäälle on annettava tiluksia lisää kuvioista N:ot 1368, 1359, 1366 ja 1673a, kuten karttaan merkittiin ja tulee toimitusmiesten arvioida niille lunastushinta ja tehdä muutkin tämän muutoksen aiheuttamat korjaukset lunastuksesta.

Asian näin päättyessä velvoitetaan asialliset, kumpikin riitapuoli tasan, virkatalolautakunta virkatalon rakennuskassasta, suorittamaan korvauksena toimitusinsinööri Jalmari Ahdolle palkkiota 14 tunnilta eli kaksisataakuusiseitsemättä (266) markkaa ja Maanjako-oikeuden valituille jäsenille Maanjako-oikeuden palkkiolaskun mukaan talokas Juho Salmelalle kuusineljättä (36) markkaa 41 penniä ja talokas Taavi Soukalle seitsemänneljättä (37) markkaa 50 penniä sekä käräjähuoneen vuokraa ja Oikeuden jäsenten asunnosta viisikymmentä (50) markkaa. Puheenjohtajalle ja lääninmittausinsinöörille äsken sanotun palkkiolaskun mukaan tulevat korvaukset kummallekin seitsemänkuudetta (57) markkaa 44 penniä sekä toimitusinsinööri Jalmari Ahdolle matkustuskorvaukset vahvistetaan valtion varoista maksettavaksi. Julistettiin ja annettiin laillinen valitusosoitus.

Määräpäivä: keskiviikkona marraskuun 31 päivänä 1925.

Aika ja paikka edellä mainitut.

Merkittiin, että torppari Juho Rimmi sekä omasta puolestaan torppari Heikki Kuopio laillisesti valtuuttamana asiamiehenä heti ilmoitti tuomiota vastaan tyytymättömyyttä.

Vaasassa lokakuun 9 päivänä 1925.

2.4 Toimitus N:o 14976 huhtikuun 6 päivänä 1926

Pöytäkirja puhtaaksi kirjoitettuna vuokra-alueiden järjestelystä Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloilla RN:3¹ ja 3² Saarijärven kunnan Saarijärven kylässä Vaasan lääniä tehnyt nuorempi maanmittausmies Jalmari Ahto 1926.

6 päivänä huhtikuuta. Sitten kun Vaasan maanjako-oikeus 12 päivänä syyskuuta v 1925 oli käsitellyt ne riitaisuudet, jotka yllä mainitusta vuokramaiden järjestelystä olivat syntyneet sekä tehnyt sellaisen muutoksen, että Taavetti Kynnään halussa olevalle **Laurinkynnäs** nimiselle vuokra-alueelle jakomerkki 3^{1/34} oli annettava lisää tiluksia kuulutti allekirjoittanut toimitusta jatkettavaksi yllä mainittuna päivänä kokouksella Laurinkynnään torpassa.

Kokouksessa olivat saapuvilla vuokramiehistä ainoastaan torppari Taavetti Kynnäs ja kirkollisvirkatalojen rakennuslautakunnan puolesta talollinen Matti Mattila. Muita asianosaisia ei kokoukseen ollut saapunut vaikka kokous oli laillisesti kuulutettu sekä kirjallinen tieto lainmukaisesti annettu.

Uskottuina miehinä olivat vuokralautakunnan jäsenet Kalle Eerola ja Akseli Lahti.

1§

Kysyttäessä ei ilmoitettu jääviä toimitusmiehiä vastaan eikä estettä toimituksen jatkamista vastaan, koska kokouskin myönnettiin laillisesti kuulutetuksi.

2§

Luettiin ja selitettiin Maanjako-oikeuden tuomio, jota vastaan valitusta ei oltu tehty.

3§

6-7 p. Huhtikuuta. Tehtiin Maanjako-oikeuden määräämät muutokset kuten uusi lohkomiskirja ja arviokirja osoittavat.

4§

8 päivä huhtikuuta. Avattiin ja pyykitettiin uudet rajat, jolloin tehtiin 5-kiviset pyykit N:o 118 ja 301-303.

5§

Tehtiin lopputilit ja annettiin seuraava valitusasetus.

Vuonna 1926 huhtikuun 8 päivänä lopetettiin vuokramaiden järjestely Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloilla R:o 31 ja 32 Saarijärven kylässä ja kunnassa Vaasan lääniä.

Toimitukseen tyytymätön saa siitä kirjallisesti valittaa Vaasan maanjako-oikeuteen, joka valitus ynnä tämä todistus on valittajan itsensä tai hänen valtuuttamansa asiamiehen puhevallan menettämisen uhalla kolmenkymmenen päivän kuluessa tästä lukien tätä päivää kuitenkin lukuun ottamatta, viimeistään ennen kello kahtatoista valitusajan viimeisenä päivänä ja lähetettävä Vaasan läänin maaherralle. Toimituspaikka ja aika kuin yllä.

Viran puolesta Jalmari Ahto nuorempi maanmittausmies. Valitusasetuksen vastaanotti Matti Mattila

6§

Pöytäkirja luettu ja hyväksytty

Uskotut miehet Akseli Lahti Kalle Eerola. Viran puolesta Jalmari Ahto nuorempi maanmittausmies.

3. TARVAALAN VIRKATALON TORPAT

Tarvaalan pappilan torpat sijaitsivat ennen alueella, joka alkoi nykyisen Kusiaismäen paikkeilta ja jatkui etelään aina Pienelle-Haaraselle saakka. Lännessä aluetta rajoitti Murrunjoki ja idässä raja kulki Tarvaalan sotilasvirkatalon rajoja myötäillen suunnilleen nykyistä Satosuon tietä pitkin. Alueen koillisnurkassa raja kulki viistosti Summassaaren poikki ja jatkui siitä kohti Isoa-Lumperoista. Alueen eteläosassa virkatalon maat jatkuivat vielä Ison-Haarasen eteläpuolellekin, mutta siellä ei ollut tarkastelujakson aikana vielä asutusta.

Vielä vuonna 1846 nykyisen Sahakosken sillan tasolta etelään lähtevä ja Murrunjoen sekä nykyisen Satosuon tien rajoittama alue oli täysin asumaton erämaata. Kallinjärven pohjoispuolella sijaitsivat kuitenkin jo tuolloin virkatalon Rajalan, Rantalan ja Heinäahon torpat¹.

Ensimmäiset torpat Tarvaalaan perusti seurakunnan kappalainen Matias Calenius. Hän oli kappalaisena 1737-1753 ja kirkkoherrana 1753-1777. Tarvaalan torpista vanhin oli **Rajala**, joka perustettiin jo niinkin varhain kuin vuonna 1745. Sen jälkeen tuli **Hietalahti** (1753). Hieman idempänä sijainnut **Kuhno** oli myös alkujaan Tarvaalan torppa, mutta se itsenäistyi uudistilaksi vuonna 1777. Hietalahden torppa hävisi kokonaan 1800-luvun alussa ja isojaossa Rajala torppa joutui luutnantin puustellille.²

Saarijärven vanhojen rippikirjojen perusteella alueella olleiden torppien perustamisesta löytyy jonkin verran tietoja. Alla olevan luettelon vuosiluvut tarkoittavat sitä, että niiden alla olevat torpat ovat varmuudella jo ainakin silloin olleet olemassa. Muut alueella olleet ja 1920-luvulla itsenäistyneet vuokra-alueet on perustettu näiden vuosilukujen jälkeen.

Vuosi 1812³

Pajulax, Pyhälax, Hietaniemi ja Rajala.

Vuosi 1843⁴

Pöytäaho ja Rimmi.

Vuosi 1850⁵

Huipuri, Pienhiekka, Kallinlahti, Ryöppälä, Tuomikoski, Heinäaho, Hasa, Koskenkallio ja Wirtasaari.

Vuosi 1860⁶

Frälsilä, Laitila, Piimäaho, Laurinaho, Koskenkallio, Kuoppala, Pajuniemi, Suonaho, Hiekka, Hovi ja Ahola.

Vuosi 1873⁷

Juhola, Harju, Humala, Piimä, Aho, Rämsi, Kuopio ja Sillankorva.

---

¹ <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=903813> sekä <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=911777>

² Vanhan Saarijärven historia, Reino Kallio, sivut 557-558

³ Rippikirja 1806-1812 AP I Aa:7, sivut 163-164

⁴ Rippikirja 1837-1843 AP I Aa:11, sivut 227-229

⁵ Rippikirja 1843-1850 AP I Aa:12, sivut 369-370.

⁶ Rippikirja 1851-1860 AP II I Aa:14 Osa II, sivut 33-38

⁷ Rippikirja 1860-1873 AP II I Aa:16 Osa II, sivut 194-206

3.1 Alueen kartasto vuodelta 1846 ja 1923.

Alla Maanmittauslaitoksen Pitäjän kartta¹ Satosuon eteläosasta vuodelta 1846.

KUVA 1

Alla Maanmittauslaitoksen Pitäjän kartta¹ Tarvaalan pappilan ympäristö vuodelta 1846.

KUVA 2

¹ Kansallisarkiston digiarkisto

Alla Maanmittauslaitoksen kartta¹ Tarvaalan torpista vuodelta 1923.

KUVA 3

¹ Maanmittauslaitos arkisto

LUNASTETTAVA MAA-ALUE

Vuokra-alueiden järjestelyssä alueella vuosina 1914-26 muodostettiin kaikkiaan 47 uutta tilaa. Näistä alun perin oli torppia ja mäkitupia 38 ja viljelystiloja 9. Saarijärven seurakunnalle maksettiin ilman valtion välitystä 38 ja valtion välityksellä 9 vuokra-alueen lunastushinta. Vuokra-alueiden järjestelyssä käsiteltiin yhteensä noin 1100 hehtaaria virkatalojen maata. Se jakaantui seuraavasti.¹

TAULUKKO 1

Tarvaalan ja Pajuniemen virkatalojen vuokra-alueiden järjestely vuosina 1914-1926				
Peltoa	Niittyä	Vilj.kelp.maata	Metsää	Joutomaata
135 ha	115 ha	302 ha	556 ha	3ha

Käsiteltävä alue piti sisällään joko suoraan viljelyyn kelpavaa tai viljelykelpoista maata (peltoa+niittyä+vilj.kelp.maata) yhteensä 552 ha. Tämä oli 50% koko lunastettavana olevana alueen määrästä. Metsämaa muodosti koko alueesta toiset 50%. Niittymaan osuus alueesta oli noin 10% ja joutomaan noin 0,3%. Keskimääräinen syntynen uuden tilan koko alueella oli 23,4 ha.

Syntyvistä uusista tiloista maksettiin Saarijärven seurakunnalle joko suoraan tai valtion välityksellä 808 917,31 mk. Uusien tilojen keskimääräiseksi lunastussummaksi saadaan tästä noin 17 200 mk. Keskimääräisen lunastussumman suuruutta voi verrata vaikka sen aikaiseen keskimääräiseen rengin vuosipalkkaan noin 2700 mk eli keskimääräinen lunastussumma vastasi silloisen rengin reilun kuuden vuoden palkkaa.

Tilusten ja rakennusten osalta kokonaislunastussumma Saarijärven seurakunnalle oli 273 563,68 mk. Vastaavasti arvopuilla se oli 566 270,00 mk. Näistä saadaan keskimääräiseksi tilusten ja rakennusten lunastussummaksi noin 5800 mk ja arvopuille vastaavasti noin 12000 mk.

5. SYNTYNEIDEN TILOJEN OMAVARAISUUS

Syntyneiden uusien tilojen omavaraisuutta on vaikea jälkikäteen arvioida. Sen sijaan voidaan tarkastella kuinka omavaraisuutta tuolloin arvioitiin tilojen käyttöön tulleen viljelysalan kautta. Tähän lasketaan vuokra-alueiden pelto-, niitty- ja viljelemätön, mutta viljelyskelpoinen pinta-ala.¹ Vertailuun käytetään vuosina 1928-1930 Vaasan läänissä ja koko maassa yksityismaista erotettujen vuokra-alueiden vastaavia pinta-aloja.²

Viljeltävän maan tilakohtaista laatua ei tässä pystytä suoraan arvioimaan, koska alkuperäislähteekään eivät ole siihen laskelmissa kirjallisesti puuttuneet. Tosin lunastushintojen tilukset ja rakennukset -hinta piti sisällään tilan rakennusten lisäksi myös pelto- ja metsämaan arvioidun hinnan. Nämä kuitenkin olivat vain yhtenä summana.

Tarkasteltava aineisto jaetaan kahteen osaan: Valtion välityksellä lunastetut ja ilman valtion välitystä lunastetut vuokra-alueet. Valtion välityksellä muodostetut viljelystilat olivat määräaloja, joiden muodostumista Suomen valtio avusti lainaamalla niiden hankintaan edullista rahoitusta. Viljelys- ja asutustilat olivat tuohon aikaan sosiaalipoliittinen keino maattoman maaseutuväestön toimeentulon parantamiseen. Ilman valtion välitystä lunastettujen vuokra-alueiden lunastushinta puolestaan suoritettiin suoraan Saarijärven seurakunnalle.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkatalosta vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

² Suomen virallinen tilasto Asutustilasto yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 Asutushallitus sivu 11

5.1 Valtion välityksellä lunastetut vuokra-alueet

Laki vuokra-alueiden lunastamisesta eli ns. torpparilaki vuodelta 1918 määritteli lunastettavien alueiden pinta-aloista seuraavaa:

”Tilaan, joka tämän lain mukaan lunastetaan torpparin omaksi, luettakoon torpan alueeseen kuuluva tontti sekä viljellyt ja viljelyskelpoiset tilukset, yhteensä korkeintaan kymmenen hehtaaria. Jos vuokramies erityisistä syistä, kuten rakennuksien suuruuden ja tilusten sopivan sijoittamisen takia, vaatii ja se tarkoituksenmukaiseksi havaitaan, lunastettakoon suurempikin alue, ei kuitenkaan enemmän kuin viisitoista hehtaaria.”

”Jos torpparilla ei ole määrättyä viljelyskelpoisen maan alaa hallinnassaan, mutta hänelle kuuluu oikeus sen rajoittamattomaan raivaamiseen, annettakoon hänelle vuokra-alueeseen kuuluvan, viljellyn maan alaa vastaava ala viljelyskelpoista maata, ei kuitenkaan enemmän kuin että se yhdessä viljellyn alan kanssa muodostaa kymmenen hehtaaria. Jos erityiset syyt sitä vaativat, voidaan näin annettavan viljelyskelpoisen maan alaa supistaa tai laajentaa siitä, mitä edellä on sanottu, kuitenkin niin ettei sitä laajenneta yli sen, mitä 1 momentissa säädetään.”

Tarvaalan pappilassa 17.4.1925 päivätyssä pöytäkirjassa on maininta, että seuraavat tilat jäävät asutus- tai viljelystiloina: **Heinäaho, Sahakoski, Suoaho, Laurinkynnäs, Rimmi, Haasialehto, Kuoppala, Hiekka** ja **Hakala**. Viimeksi mainittu oli asutustila ja muut viljelystiloina. Pöytäkirjan luetteloon on tosin ylivivattu Kuoppala, Hiekka ja Hakala, mutta tilakohtaisissa erittelyissä ne on kuitenkin mainittu asutus- ja viljelystiloina.

Alla taulukossa 2 on Tarvaalan ja Pajuniemen virkatalon vuokra-alueista valtion välityksellä lunastettujen tilojen keskimääräisiä pelto-, niitty- ja viljelykelpoisen maan pinta-aloja.¹ Vertailuun käytetään vuosina 1928-1930 koko maassa yksityismaista erotettujen vuokra-alojen vastaavia pinta-aloja.² Vertailuaineisto käsitti 1542 kappaletta mainitun ajanjakson sisällä koko Suomessa lunastettua vuokra-aluetta. (VK-maa = viljelykelpoinen maa). Pellot olivat pääosin viljanviljelyn käytössä ja karjan rehu sekä tarvittava heinä saatiin niityiltä.

TAULUKKO 2

Valtion välityksellä syntyneiden tilojen viljeltävän maan keskipinta-alan [ha]				
Alue	Pelto	Niitty	VK-maa	Yhteensä
Koko maa 1928-30	3,2	2,0	2,8	8,0
Tarvaalan alue 1923-25	5,0(6,0)	3,0(3,7)	8,5(10,9)	16,5(20,6)
Erotus-%	+56%	+50%	+204%	+106%

Valtion välityksellä Tarvaalan alueelle syntyneiden viljelystilojen valmiin peltoalan keskiarvo oli suuri. Tätä suurempia peltoaloja vertailuaineistosta löytyi vain Uudenmaan ja Turun ja Porin läänien perinteisiltä peltoviljelyalueilta. Myös niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo Tarvaalan alueella oli suuri. VK-maan osuus oli jopa yli 200% suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Suuret peltopinta-alat selittyvät Satosuon alueen osin pitkällä torpparihistorialla ja viljelyyn hyvin sopivalla maaperällä. Suluissa oleva lukema saadaan, kun Tarvaalan aineistosta poistetaan kaksi pienintä viljelys- tai asutustilaksi määriteltyä määrää **Hiekka** ja **Hakala** näiden pienien pinta-alojen vuoksi.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

² Suomen virallinen tilasto Asutustilasto yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 Asutushallitus sivu 11

5.1.2 Mahdollinen omavaraisuus tiloilla

Professori A.K.Cajander määritteli 1920-luvun alussa, että vain suotuisissa olosuhteissa viiden peltohehtaarin tiloilla päästäisiin omavaraisuuteen ja että tähän näyttäisi olevan yleensä mahdollisuus vain 9-10 peltohehtaarin tiloilla.¹

Tämän määritelmän mukaan omavaisuutta saattoi olettaa löytyvän seuraavilta ryhmän tiloilta: **Suoaho, Heinäaho, Rimmi, Laurinkynnäs, Haasialehto, Sahakoski** sekä **Kuoppala**. Ilman uuden pellon raivaamista tilan viljelykelpoisesta maasta omavaraisuus toteutui luultavasti vain **Suoahon, Heinäahon, Rimmin** ja **Kuoppalan** tiloilla. Luettelon lopussa olevat **Hiekka** ja **Hakala** olivat peltoalaltaan liian pieniä omavaraisuutta tavoiteltaessa. Tosin omavaraisuuteen vaikuttivat tuohon aikaan monet muutkin tekijät kuin pelkkä tilan numeerinen peltopinta-ala.

5.2 Ilman valtion välityksellä lunastetut vuokra-alueet

Tarvaalan pappilassa 17.4.1925 päivätyssä pöytäkirjassa listataan 38 entistä virkatalon torppaa tai mäkitupa-aluetta, joista torpparivapautuslain nojalla muodostettiin uusia itsenäisiä tiloja. Vuokra-alueista mäkitupia oli kahdeksan ja torppia kolmekymmentä.

Alla taulukossa 3 on Tarvaalan ja Pajuniemen virkatalon vuokra-alueista ilman valtion välitystä lunastettujen tilojen keskimääräisiä pelto-, niitty- ja viljelykelpoisen maan pinta-aloja.² Vertailuun käytetään vuosina 1928-1930 koko maassa yksityismaista erotettujen vuokra-alojen vastaavia pinta-aloja.³ Vertailuaineisto käsitti 5139 kappaletta mainitun ajanjakson sisällä koko Suomessa lunastettua vuokra-aluetta. (VK-maa = viljelykelpoinen maa). Pellot olivat pääosin viljan viljelyn käytössä ja karjan rehu sekä tarvittava heinä saatiin niityiltä.

TAULUKKO 3

Ilman valtion välitystä syntyneiden tilojen viljeltävän maan keskipinta-alan [ha]				
Alue	Pelto	Niitty	VK-maa	Yhteensä
Koko maa 1928-30	2,8	2,0	2,6	7,4
Tarvaalan alue 1923-25	2,4	2,3	6,0	10,7
Erotus-%	-14%	+15%	+131%	+45%

Ilman valtion välitystä Tarvaalan alueelle syntyneiden tilojen valmis peltoala oli hivenen pienempi kuin vertailuaineistossa koko Suomessa. Toisaalta se oli kuitenkin viidenneksen suurempi kuin Vaasan läänissä tuolloin keskimäärin. Vertailuaineiston suurimmat keskimääräiset peltoalat löytyivät Uudenmaan alueelta ja Hämeen läänistä. Niiden pinta-aloista tässä ryhmässä Tarvaalan alueella jäätin jälkeen noin puolet. Niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo Tarvaalan alueella oli suurempi kuin vertailuaineistossa koko maassa. VK-maan osuus oli jopa yli 130% suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Vaasan läänin alueella Tarvaalan alueen VK-maan keskimääräinen osuus oli noin 300% suurempi kuin vertailualueella keskimäärin.

¹ Laari 2010 Suomen maatalousmuseon vuosikirja sivu 14

² Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

³ Suomen virallinen tilasto Asutustilastoa yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 Asutushallitus sivu 11

5.2.1 Mahdollinen omavaraisuus tiloilla

Tässä ryhmässä professori A.K.Cajanderin määritelmän mukaan omavaisuutta todennäköisesti löytyi seuraavilta tiloilta: **Tuomikoski, Kalliomäki, Huipuri, Hasa, Tuliniemi, Tuumala, Kauraaho, Laitila, Ränssi, Laurinaho, Pajukoski, Hovi, Nurkkala, Rantala, Koskenmäki, Kuopio, Lähteelä, Notkola ja Kujala**. Tässä ryhmässä omavaisuus todennäköisesti saavutettiin ilman uuden pellon raivaamista tilan viljelykelpoisesta maasta vain **Tuomikosken, Huipurin, Hasan, Laitilan, Ränssin, Kalliomäen, Laurinahon, Pajukosken, Kuopion, Tuumalan ja Koskenmäen** tiloilla. Loppuilla tiloilla se saavutettiin varmimmin uuden pellonraivauksen kautta.

Omavaisuuden kannalta todennäköisesti liian pieniä peltoalaltaan olivat seuraavat alueen tilat: **Kankaala, Piimälä, Luotola, Mäntylä, Heimola, Korpela, Väliaho, Ryöppälä, Juhola, Riihimäki, Mäkelä, Linjala, Oksala, Päivärinta, Koivula, Lepola, Pellonpää, Kuusisto ja Lehtinen**. Tosin osa näistä oli entisiä mäkitupia, joilla ei pienten pinta-alojensa puolesta omavaisuutta oletettukaan löytyvän.

5.3 Tilojen pirstaleisuus

Tarvaalan alueelle syntyneiden uusien tilojen toimivuutta tarkasteltiin myös niiden käyttöön tulleen palstalukumäärän kautta. Tilojen järkipärisen toiminnan kannalta oli tärkeätä, että tilukset sijaitsivat mahdollisimman yhtenäisellä alueella. Alla olevassa taulukossa 4 on esitetty alueelle muodostuneiden tilojen palstalukumäärät tilojen alkuperäisen tyyppin mukaan.¹

TAULUKKO 4

Syntyneiden uusien tilojen pirstaleisuus			
Tyyppi	1 Palsta	2 Palstaa	3 Palstaa
Viljelytilat	5	0	1
Torpat	9	14	9
Mäkituvat	9	0	0

Lähes kaikki viljelytilat koostuivat -kuten olettaa saattoikin- vain yhdestä palstasta. Yksi viljelytila (**Heinäaho**) koostui kolmesta erillisestä palstasta. Torpista syntyneistä tiloista 44% koostui kahdesta palstasta. Yhden ja kolmen palstan tiloja molempia oli 28%. Kaikki aineiston yhdeksän mäkituvasta muodostunutta tilaa koostuivat yhdestä palstasta. Kaikkiaan torpparivapautuksen yhteydessä alueella vuosina 1914-1926 maata lunastettiin 83 erillisen palstan verran.

Torpista syntyneiden tilojen viljelytiloja suurempi pirstaleisuus juontui niiden historiasta. Torppareilla oli ollut vuokra-alueeseensa yleensä rajaton pellonraivausoikeus. Kullekin torpalle oli myös vakiintunut oma talousmetsäalueensa. Nämä yhdessä olivat vuosikymmenten aikana saaneet vuokra-alueisiin syntymään rönsyjä, jotka siirtyivät torppien vapautuessa lähes sellaisinaan uusien tilojen maa-alueiksi. Kaikki mäkituvat pienten pinta-alojensa johdosta koostuivat vain yhdestä palstasta.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

6. ARVOPUUT JA NIIDEN MÄÄRITELMÄ

Entisten torppareiden ja mäkitupalaisten tiloistaan Saarijärven seurakunnalle maksama korvaus jakaantui kahteen osaan: ensinnäkin tilukset ja rakennukset sekä toisaalta arvopuut. Se, mitä toimituksessa määriteltiin arvopuiksi, olikin sitten paljon vaikeammin ymmärrettävä asia. Torpparivapautuslaki vuodelta 1918 määritteli arvopuut seuraavasti:¹

”Jos lunastettavalla alueella on metsää, joka maasta mitaten 1,2 metrin korkeudelta on läpimitaten 15 senttimetriä tai enemmän, laskettakoon sen lunastushinta erikseen arvon mukaan lunastusta vaadittaessa. Ellei torppari tahdo tällaista metsää lunastaa, olkoon vuokranantaja oikeutettu sen hakkaamaan ja viemään pois viimeistään kolmen vuoden kuluessa erottamisen päättymisestä lukien; kuitenkin myönnettäköön, jos erikoiset syyt sitä vaativat, poisviemiseen pitempikin, korkeintaan viiden vuoden määräaika.”

Toisaalta Valtion metsäkomitean mietinnössä N:o 1 vuodelta 1920 todetaan arvopuiden määrittelystä seuraavaa:²

”Periaate piti olla se, että maasta ja puista on maksettava kohtuullinen, käypä hinta. Komitea katsoi, että kun muodostettavan tilan metsämaalla saattoi olla paljon havupuita, voisi niiden jättäminen tilalle nostaa liikaa sen lunastushintaa. Komitea ehdotti, että valtiolle taattaisiin oikeus pitää tilan alueelle jäävät havupuut, joiden läpimitta kuuden metrin korkeudelta oli 22 senttiä tai enemmän.”

Vaikka viimeksi mainittu määrittely koski suoranaisesti vain valtion mailta lunastettavia torppia tai mäkitupia, on sillä sinällään ollut varmasti vaikutusta koko valtakunnan alueella tapahtuvaan keskusteluun arvopuiden määrittelystä. Alleviivattavaa tässä komitean mietinnössä on se, että siinä arvopuiksi määriteltiin vain kunnan tukkipuut toisin kuin torpparilaissa vuodelta 1918.

Laki evankelisluterilaisten ja kreikkalais-katolisten seurakuntain papiston ja lukkarin virkataloihin kuuluvain torppa- ja mäkitupa-alueiden lunastamisesta³ annettiin 18.3.1921. Tämän lain määrittelyssä ei kuitenkaan puututa enää arvopuiden arviointiperusteisiin.

Tutkimuksessa lunastettujen vuokra-alueiden metsien hyvyttä eli toisin sanoen arvopuusisältöä verrattiin toisiinsa laskemalla jokaiselle alueelle mk/ha-tunnusluku. Tunnusluvussa mk ovat tilan arvopuiden arvioitu rahallinen määrä ja ha taas tilan metsäpinta-ala. Tunnusluku kuvaa siis sitä, kuinka paljon jokaisen syntyvän uuden tilan metsissä oli keskimäärin arvopuiksi määriteltyjä puita tilan keskimääräistä metsähehtaaria kohti. Tunnusluvun laskenta mahdollistaa metsäpinta-alaltaan erikokoisten tilojen vertaamisen keskenään.

---

¹ Suomen asetuskokoelma 1918 N:o 135 Laki vuokra-alueiden lunastamisesta.

² Valtionmetsäkomitea mietintö N:o 1 1920

³ Suomen asetuskokoelma 1921 N:o 73 Laki evankelis-luterilaisten ja kreikkalais-katolisten seurakuntain papiston ja lukkarin virkataloihin kuuluvain torppa- ja mäkitupa-alueiden lunastamisesta

6.1 Valtion välityksellä lunastetut tilat ja niiden arvopuut

Vertailuryhmässä oli yhdeksän määrääalaa¹. Alla olevassa TAULUKOSSA 5 tilat on jaoteltu ryhmiin niiden metsien arvopuiden lasketun keskimääräisen mk/ha-luvun mukaan. Kaikkien tämän ryhmän tilojen arvopuiden mk/ha mediaani eli keskiluku oli 900.04 mk/ha. Vajaa puolet eli 45% tiloista sijoittuu ryhmään 500-1000 mk/ha ja 67% tiloista sijoittuu alueelle 500-1500 mk/ha. Tämän alueen ulkopuolelle jäi vain kolme tilaa. Kaksi niistä alueelle 0-500 ja yksi alueelle 1500-2000 mk/ha.

TAULUKKO 5

Valtion välityksellä lunastettujen vuokra-alueiden arvopuut		
Mk/ha-alue	Tilojen lukumäärä	%-osuus
0-500	2	22
500-1000	4	45
1000-1500	2	22
1500-2000	1	11

Alueella 0-500 mk/ha oli pieni Anna Voudin lunastama vajaan 2 ha **Hakalan** mäkitupa, jolle oli pyykitetty 1,4 ha hyvin heikkolaatuista metsää. Sen mk/ha-tunnusluku oli 99,6. Alueeseen kuului myös Taavetti Tarvaisen lunastama **Heinäahon** viljelystila, jossa oli myöskin heikkolaatuista metsää vajaan 12 ha. Sen tunnusluku oli 431 mk/ha.

Alueella 500-1000 mk/ha oli neljä viljelystilaa: **Sahakoski**, **Haasialehto**, **Suoaho** ja **Laurinkynnäs**. Niiden kaikkien metsien laatua kuvaava tunnusluku oli alueella 734-918 mk/ha. Alueen tasoon nähden hieman keskimääräistä heikompaa metsää oli pyykitetty Suoahon ja Laurinkynnään tiloille. Edellisessä oli 734 mk/ha ja jälkimmäisessä 757 mk/ha. Haasialehdon ja Sahakosken metsät olivat alueen tasoon suhteutettuna keskimääräisellä tasolla. Näissä edellisessä oli 881 mk/ha ja jälkimmäisessä 918 mk/ha.

Alueella 1000-1500 mk/ha oli **Rimmin** viljelystila ja **Kuoppalan** tila. Niissä molemmissa metsien laatua kuvaava keskimääräinen mk/ha oli alueen mediaania eli keskilukua parempi. Kuoppalan tilalla tunnusluku oli 1217 mk/ha ja Rimmin tilalla 1259 mk/ha.

Alueella 1500-2000 mk/ha oli vain Toivo Hiekan lunastama **Hiekan** tila. Siinä metsien laatua kuvaava tunnusluku oli ylivoimaisesti koko ryhmän paras 1596 mk/ha.

Ryhmän tilojen pinta-aloja tarkastellen voisi ensinnäkin yleisesti todeta sen, että mk/ha-alueen ylä- ja alapään osalta näyttäisi ainakin osittain toteutuvan periaate: jos on enemmän viljelyyn kelpavaa pinta-alaa, on vähemmän metsäpinta-alaa ja toisin päin. Näiden ääripäiden välillä metsäpinta-alan ja peltopinta-alan korrelaatioon ei käytössä olleen lähdeaineiston pohjalta pääse kunnolla kiinni.

Tasapuolisin tilannehan metsäalan ja sen laadun suhteen olisi tietenkin se, että mitä parempaa metsä on sitä vähemmän sitä pyykitetään ja toisin päin. Tällaista periaatetta on kuitenkin hyvin vaikeata käytännössä noudattaa. Vuokra-alueethan olivat syntyneet omille paikoilleen kymmenien vuosien aikana ja samoin niiden käyttämät talousmetsät olivat myös aikojen kuluessa hakeneet paikkansa.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

Vuokra-alueiden vapautuessa niiden vakiintuneesti käyttämät metsäalueet pyykitettiin pääsääntöisesti niistä syntyneisiin tiloihin. Tällöin metsien laatua ei aina voitu riittävässä määrin huomioida tilojen rajoja määritettäessä. Vuokra-alueiden itsenäistymisessä oli myös tarkoituksenmukaista pyrkiä pyykittämään syntyvät uudet tilat siten, että niiden palstamäärät olisivat mahdollisimman pienet. Kaikkiaan 1920-luvulla Tarvaalan alueelle syntyneistä 47 uudesta tilasta 23% koostui vain yhdestä palstasta, 30% koostui kahdesta palsta ja vain 10% tiloista koostui kolmesta erillisestä palstasta. Kaikki nämä mainitut seikat olivat omiaan aiheuttamaan vääristymiä metsäpinta-aloihin ja sitä kautta niiden arvopuomääriin.

6.2 Ilman valtion välitystä lunastetut tilat ja niiden arvopuut

Vertailuryhmässä oli 38 määräalaa¹. Alla olevassa TAULUKOSSA 6 tilat on jaoteltu ryhmiin niiden lasketun keskimääräisen mk/ha-luvun mukaan. Ryhmän tilojen arvopuiden mk/ha mediaani eli keskiluku oli 923.41 mk/ha. Reilusti yli puolet eli 66% tiloista sijoittuu ryhmään 500-1500 mk/ha ja 23% tiloista sijoittuu alueelle 0-500 mk/ha. Tämän alueen ulkopuolelle jäi vain kolme tilaa. Yksi alueelle 1500-2000, kaksi alueelle 2000-2500 ja yksi alueelle 3000-3500 mk/ha.

TAULUKKO 6

Ilman valtion välityksellä lunastettujen vuokra-alueiden arvopuut		
Mk/ha-alue	Tilojen lukumäärä	%-osuus
0-500	9	23
500-1000	13	34
1000-1500	12	32
1500-2000	1	3
2000-2500	2	5
2500-3000	0	0
3000-3500	1	3

Alueella 0-500 mk/ha oli viisi mäkitupaa **Lepola, Mäkelä, Pellonpää, Riihimäki** ja **Lehtinen**. Kaikki mäkituvat olivat metsäpinta-alaltaan hyvin pieniä ja niiden puustolla ei ollut suurtakaan arvoa. Suurin metsäpinta-ala oli Erik Heinäsen lunastamalla Riihimäen mäkituvalla, jossa oli 1,6 ha heikkolaatuista metsää. Mäkituvista suurin metsien laatua kuvaava mk/ha-luku löytyi Jussi Lehtisen lunastamalta Lehtisen mäkituvalta, jossa se oli 431 mk/ha. Mäkituvalla oli metsää reilu puoli hehtaaria.

Alueella oli myös neljä torppaa **Laitila, Hovi, Koskenmäki** ja **Pajukoski**. Niiden kaikkien mk/ha-luku liikkui reilusti alle ryhmän mediaanin ja oli lukuarvoltaan alueella 309-463 mk/ha. Toisaalta tilojen metsäpinta-alat olivat kuitenkin alueella 18-20 ha. Niille pyykitetyt metsät olivat arvopuuisuudeltaan alueen tasoon nähden kuitenkin hyvin heikkolaatuiset.

Alueella 500-1000 mk/ha oli kaksi mäkitupaa **Kuusisto** ja **Koivula**. Niiden molempien mk/ha-lukuarvo oli hivenen ryhmän mediaania korkeampi. Edellisessä se oli 965 mk/ha ja jälkimmäisessä 990 mk/ha. Ida Mäenpään lunastamassa Kuusistossa oli mäkitupien koko aineiston suurin metsäpinta-ala 2,650 ha alueen tasoon nähden keskilaatuista metsää.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

Alueella oli vielä lisäksi yksitoista torppaa **Juhola, Tuomikoski, Hasa, Mäntylä, Ränssi, Päivärinta, Piimälä, Oksala, Korpela, Kuopio** ja **Kalliomäki**. Niistä torppien järjestyksessä Juholasta Kuopioon mk/ha-lukuarvot olivat alle ryhmän mediaanin ja olivat arvoiltaan välillä 519-893 mk/ha. Samuli Svanin lunastamassa Kalliomäen torpassa mk/ha-lukuarvo oli ryhmän mediaania parempi ja oli lukuarvoltaan 954 mk/ha. Tilalle oli pyykitetty hivenen keskimääräistä parempaa metsää 11,6 ha. Suurin metsäpinta-ala tällä alueella oli pyykitetty Heikki Kuopion lunastamaan Kuopion tilaan, jossa oli lähes 27 hehtaaria vain aavistuksen alueen keskimääräistä heikkolaatuisempana metsää.

Alueella 1000-1500 mk/ha oli Hannes Tapperin lunastama **Linjalan** mäkitupa, jossa oli 2,240 ha arvopuiden osalta keskimääräistä parempaa metsää. Tilan mk/ha-tunnusluku oli 1157. Alueeseen kuului lisäksi yksitoista torppaa **Tuliniemi, Lähteelä, Väliaho, Kujala, Laurinaho, Nurkkala, Rantala, Tuumala, Kaura-aho, Huipuri** ja **Kankaala**. Niiden kaikkien mk/ha-lukuarvo oli välillä 1039-1482. Tällä alueella olevien torppien metsien arvopuusisältö oli ryhmän mediaania parempi. Parhaimpana niistä Emil Lehtosen lunastama Kankaalan torppa, jossa oli 12,3 ha varsin hyvälaatuista metsää arvopuusisällöllä 1482 mk/ha. Alueen suurin metsäpinta-ala oli kuitenkin Erik Kantosen lunastamalla Rantalan torpalla, jossa oli pyykitettyä metsää lähes 26 ha arvopuusisällöllä 1312 mk/ha.

Alueella 1500-2000 mk/ha oli vain Herman Tapperin lunastama **Ryöppälän** torppa, johon oli pyykitetty 8,3 ha arvopuusisällöltään hyvälaatuista metsää mk/ha-arvoltaan 1735.

Alueella 2000-2500 mk/ha oli Johanna Tarvaisen lunastama **Luotolan** torppa sekä Ville Notkolan lunastama **Notkolan** torppa. Näihin molempiin oli pyykitetty alueen keskimääräiseen arvopuusisältöön verrattuna reilusti yli puolet parempaa metsää. Edellisen mk/ha oli 2034 ja jälkimmäisen 2381. Luotolan metsäpinta-ala oli 8,250 ha ja Notkolan 14,200 ha.

Alueella 2500-3000 mk/ha ei ollut tiloja.

Alueella 3000-3500 mk/ha oli Semmi Heimosen lunastama **Heimolan** torppa. Sen mk/ha-lukuarvo oli koko tutkimuksen paras 3215. Tosin tilan metsäpinta-ala oli erittäin pieni ja se olisi kuulunut määrittelynsä puolesta pikemminkin mäkitupiin kuin torppiin. Metsää tilalle oli pyykitetty vain 0,780 ha.

7. JOUTOMAAT

Joutomaaksi kutsuttiin maatalouteen tai muun taloudelliseen käyttöön sopimattomaksi luokiteltua maatyyppejä. Käytännössä joutomaata saattoi siten olla esimerkiksi pääosin pensaita kasvava alue tai metsäkasvultaan vain kituliasta puustoa ylläpitävä metsäpohja. Yhtä hyvin joutomaata saattoivat olla kalliot, hiekka- tai sorapenkereet, järvien tai purojen tulvien vaivaamat ranta-alueet sekä suot tai muuten vetiset alueet.

Pyykityksen valmistuessa alueen tiloista 62%¹ ei sisältänyt yhtään joutomaaksi luokiteltua maa-alueita. Suurimmat joutomaa-alueet sisältyivät seuraaviin tiloihin **Rimmi** (0,400 ha), **Heinäaho** (0,300 ha), **Huipuri** (0,295 ha), **Laurinaho** (0,220 ha), **Sahakoski** (0,195 ha) **Suoaho** (0,190 ha), **Tuomikoski** (0,180 ha), **Ränssi** (0,160 ha), **Hasa** (0,160 ha), **Laitila** (0,155 ha) ja **Koskenmäki** (0,150 ha). Joutomaan osuus enimmilläänkin oli noin 1% tilan kokonaispinta-alasta. Eniten joutomaata sisältävät tilat näyttävät ainakin jossakin määrin sijoittuvan aluetta halkovan Murronjoen vesistöaltaan lähetyville. Käytössä ollut lähdeaineisto ei anna selvää vastausta siihen maksoivatko entiset vuokramiehet joutomaasta pappilalle tilojen itsenäistymisprosessissa - todennäköisesti eivät.

8. TILOJEN LUNASTUSHINNAT

Vuokra-alueiden itsenäistyessä lunastussumma Tarvaalan pappilalle käsitti kaksi komponenttia: tilukset ja rakennukset sekä toisaalta arvopuut. Ensin mainittuun laskettiin mukaan kaikkien tilan käytössä olleiden rakennusten rahallinen arvo. Siihen kuului myös tilaan pyykitetyn maapohjan arvioitu rahallinen arvo. Tiloille tulleet arvopuut määriteltiin ja hinnoiteltiin näistä irrallaan

Vaasan läänissä valtion välityksellä vuosina 1928-1930 lunastettujen torppien lunastushinta oli arvioitu 95,6% tapauksista ja sovittu 4,4% tapauksista. Näissä edelleen keskimääräinen torpan lunastushinta samalla aikajaksolla oli 8105 mk, josta voidaan laskea keskimääräiseksi lunastushinnaksi hehtaaria kohti 477 mk. Yleisin maksuun määrätty korko oli 6%. Tätä suurempaa korkoa oli määrätty vain 3,2% uusista omistajista. Ilman valtion välitystä lunastettujen torppien vastaavat luvut Vaasan läänissä vuosina 1928-1930 olivat 5125 mk ja 334 mk/ha. Niin ikään lunastushinta näissä tapauksissa oli arvioitu 33,8% tapauksista ja sovittu 66,2% tapauksista.²

Tarvaalan alueella uusille tilojen omistajille oli määrätty melko maltillinen 5% korko alkaen 1.11.1922. Alueella valtion välityksellä lunastettujen torppien keskimääräinen lunastushinta oli 25327 mk, josta saadaan keskimääräiseksi lunastushinnaksi hehtaaria kohti 789 mk. Vastaavasti ilman valtion välitystä lunastetuille torpille saadaan keskimääräiseksi lunastushinnaksi 16103 mk, josta keskihinnaksi hehtaaria kohti saadaan 738 mk. Tarvaalan alueen torppien lunastushinnat ja keskimääräiset mk/ha hinnat poikkesivat jyrkästi ylöspäin muusta Vaasan läänin hintatasosta. Samaa tasoa olleita hintoja löytyi lähinnä Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneistä. Tutkitaan seuraavaksi hieman, mistä tämä suuri hintaero todennäköisesti johtui.

Lasketaan ensin kuinka suuri osuus [%] kunkin tilan lunastushinta oli koko ryhmänsä lunastushinnasta. Tästä saadaan vertailuprosentit saman ryhmän tilojen keskinäisen vertailuun. Seuraavaksi lasketaan kuinka suuri osuus [%] jokaisen tilan lunastushinnasta olivat rakennukset ja tilukset sekä toisaalta arvopuut. Tästä saadaan vertailuprosentit, jotka kertovat mistä kunkin tilan lunastushinta tarkemmin koostui.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

² Suomen virallinen tilasto Asutustilastoja yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 sivut 16 ja 30

8.1 Valtion välityksellä lunastettujen tilojen lunastushinta

Alla olevassa TAULUKOSSA 7 on esitetty valtion välityksellä lunastettujen torppien lunastushintoja¹. Taulukossa olevat tilat on jaoteltu ryhmiin [%-alue] sen mukaan mille alueelle niiden lunastushinta osuu koko ryhmän lunastushinnasta. Kentässä [PKL-tiloja] on taulukon %-alueella olevien tilojen lukumäärä ja kentässä [Osuus lunastushinnasta [%]] on taulukon %-alueilla olevien tilojen yhteenlaskettu osuus koko ryhmän lunastushinnasta. Esimerkiksi alueella 6-8% koko ryhmän lunastushinnasta oli kaksi tilaa, joiden osuus koko ryhmän lunastushinnasta oli 13,2%.

TAULUKKO 7

Valtion välityksellä lunastettujen tilojen lunastushinnat		
%-alue	KPL-tiloja	Osuus lunastushinnasta [%]
0-1	1	0,2
1-2	0	0
2-4	0	0
4-6	0	0
6-8	2	13,2
8-10	2	17,3
10-12	1	10,8
12-25	3	58,5

Alueella 0-1% oli pieni **Hakalan** mäkitupa. Sen lunastushinta oli 0,2% koko ryhmän lunastushinnasta. Mäkituvan lunastushinta oli 518,87 mk. Siinä tilusten ja rakennusten osuus oli 73% ja arvopuiden 27%.

Alueella 1-2%, Alueella 2-4% ja Alueella 4-6% ei ollut tiloja.

Alueella 6-8% oli **Haasialehdon** ja **Suoahon** tilat. Niiden lunastushinnat olivat yhteensä 13,2% koko ryhmän lunastushinnasta. **Haasialehdon** tilan lunastushinta oli 14617,25 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 33,8% ja arvopuiden 66,2%. **Suoahon** lunastushinta oli 15601,75 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 77,8% ja arvopuiden 22,2%.

Alueella 8-10% oli **Laurinkynnään** ja **Heinäahon** tilat. Niiden lunastushinnat olivat yhteensä 17,3% koko ryhmän lunastushinnasta. **Laurinkynnään** lunastushinta oli 19097,25 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 31,1% ja arvopuiden 68,9%. **Heinäahon** lunastushinta oli 20193,75 mk Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 74,9% ja arvopuiden 25,1%.

Alueella 10-12% oli **Sahakosken** tila. Sen lunastushinta oli 10,8% koko ryhmän lunastushinnasta. Sahakosken lunastushinta oli 24819,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 38,2% ja arvopuiden 61,8%.

Alueella 12-25% oli **Rimmin**, **Kuoppalan** ja **Hiekan** tilat. Niiden lunastushinnat olivat yhteensä 58,5% koko ryhmän lunastushinnasta. **Rimmin** lunastushinta oli 29307,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 32,2% ja arvopuiden 67,8%. **Kuoppalan** lunastushinta oli 47544,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 25% ja arvopuiden 75%. **Hiekan** lunastushinta oli 56242,50 mk. Siinä tilusten ja rakennusten osuus oli 12,3% ja arvopuiden 87,7%.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

8.2 Ilman valtion välitystä lunastettujen tilojen lunastushinta

Alla olevassa TAULUKOSSA 8 on esitetty ilman valtion välitystä lunastettujen torppien lunastushintoja¹. Taulukossa olevan tilat on jaoteltu ryhmiin [%-alue] sen mukaan mille alueelle niiden lunastushinta osuu koko ryhmän lunastushinnasta. Kentässä [KPL-tiloja] on taulukon %-alueella olevien tilojen lukumäärä ja kentässä [Osuus lunastushinnasta [%]] on taulukon alueilla olevien tilojen yhteenlaskettu osuus koko ryhmän lunastushinnasta. Tässäkin esimerkiksi alueella 0-1% koko ryhmän lunastushinnasta oli 11 tilaa, joiden yhteenlaskettu osuus ryhmän lunastushinnasta oli 3,4%.

TAULUKKO 8

Ilman valtion välitystä lunastettujen tilojen lunastushinnat		
%-alue	KPL-tiloja	Osuus lunastushinnasta [%]
0-1	11	3,4
1-2	4	5,6
2-4	15	46,3
4-6	6	31,4
6-8	2	13,3

Alueella 0-1% oli kaikkiaan yksitoista tilaa **Lepola, Mäkelä, Lehtinen, Koivula, Riihimäki, Pellonpää, Väliaho, Korpela, Kuusisto, Heimola ja Linjala**. Kunkin yksittäisen tilan lunastushinta oli alle 1% koko ryhmän lunastushinnasta ja niiden yhteenlaskettu lunastushintakin vain 3,4% koko ryhmän lunastushinnasta. **Pellonpäässä, Riihimäessä, Mäkelässä ja Lepolassa** lunastushinnan pääosa oli rakennuksissa ja tiluksissa. **Korpelassa ja Väliahossa** lunastushinta jakaantui suunnilleen puoliksi rakennusten ja tilusten sekä arvopuiden kesken. Lopuissa tiloissa pieni lunastushinta koostui pääosin arvopuista.

Alueella 1-2% oli neljä tilaa **Päivärinta, Juhola, Tuliniemi ja Oksala**. Tällä alueella olevien tilojen yhteen laskettu lunastussumma oli 5,6% koko ryhmän lunastussummasta. **Päivärinnan** lunastushinta oli 7061,00 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 23,6% ja arvopuiden 76,4%. **Juholan** lunastushinta oli 7500,37 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 30,1% ja arvopuiden 69,9%. **Tuliniemen** lunastushinta oli 8236,00 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 62,3% ja arvopuiden 37,7%. **Oksalan** lunastushinta oli 11622,12 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 19,6% ja arvopuiden 80,4%.

Alueella 2-4% oli viisitoista tilaa **Laitila, Koskenmäki, Ryöppälä, Hovi, Nurkkala, Piimälä, Tuomikoski, Pajukoski, Hasa, Luotola, Kalliomäki, Kujala, Mäntylä, Ränssi ja Kankaala**. Tällä alueella olevien tilojen yhteenlaskettu lunastussumma oli 46,3% koko ryhmän lunastussummasta. **Laitilan** lunastushinta oli 13875,25 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 59,1% ja arvopuiden 40,9%. **Koskenmäen** lunastushinta oli 14812,87 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 43,8% ja arvopuiden 56,2%. **Ryöppälän** lunastushinta oli 16103,62 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 10,6% ja arvopuiden 89,4%. **Hovin** lunastushinta oli 16718,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 51,7% ja arvopuiden 48,3%. **Nurkkalan** lunastushinta oli 17546,75 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 26,5% ja arvopuiden 73,5%. **Piimälän** lunastushinta oli 17811,12 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 30,6% ja arvopuiden 69,4%.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

Tuomikosken lunastushinta oli 18462,45 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 70,6% ja arvopuiden 29,4%. **Pajukosken** lunastushinta oli 18468,00 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 51,2% ja arvopuiden 48,8%. **Hasan** lunastushinta oli 18932,05 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 51,3% ja arvopuiden 48,7%. **Luotolan** lunastushinta oli 19406,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 13,5% ja arvopuiden 86,5%. **Kalliomäen** lunastushinta oli 20220,87 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 45,2% ja arvopuiden 54,8%. **Kujalan** lunastushinta oli 21387,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 23,2% ja arvopuiden 76,8%. **Mäntylän** lunastushinta oli 22262,62 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 29,9% ja arvopuiden 70,1%. **Ränssin** lunastushinta oli 23061,62 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 45,1% ja arvopuiden 54,9%. **Kankaalan** lunastushinta oli 23966,87 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 23,8% ja arvopuiden 76,2%.

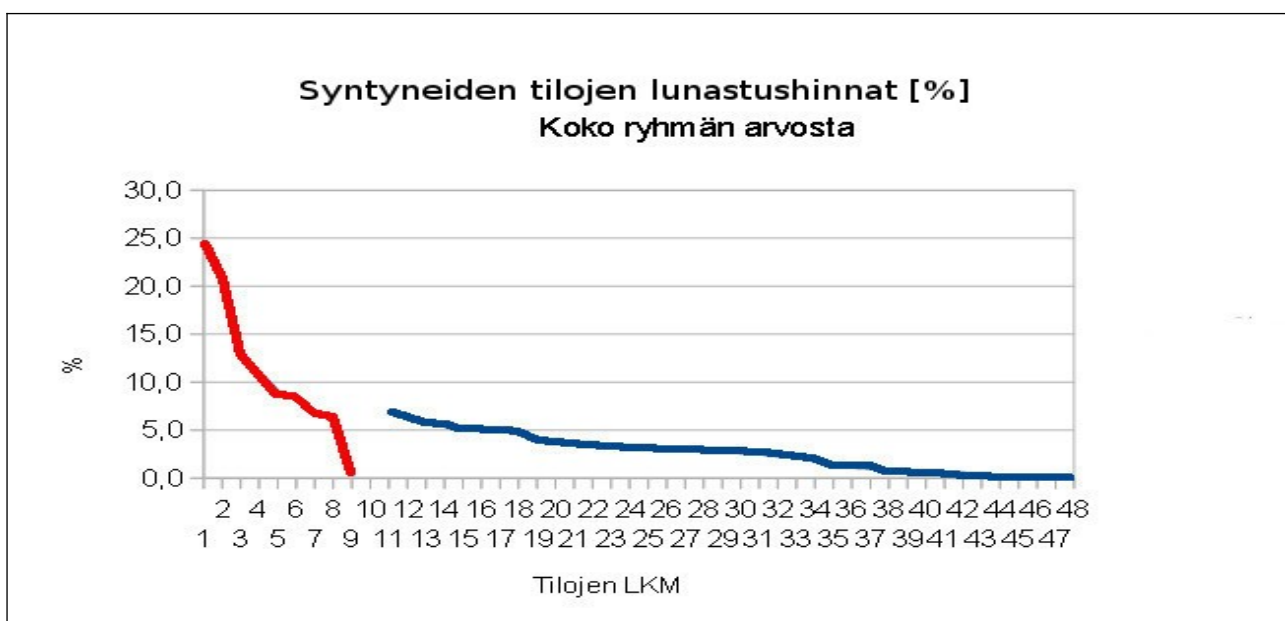
Alueella 4-6% oli kuusi tilaa **Tuumala, Laurinaho, Lähteelä, Kuopio, Huipuri** ja **Kaura-aho**. Tällä alueella olevien tilojen yhteenlaskettu lunastussumma oli 31,4% koko ryhmän lunastussummasta. **Tuumalan** lunastushinta oli 29080,12 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 37,6% ja arvopuiden 62,4%. **Laurinahon** lunastushinta oli 30967,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 24,1% ja arvopuiden 75,9%. **Lähteelän** lunastushinta oli 31388,62 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 23% ja arvopuiden 77%. **Kuopion** lunastushinta oli 31604,00 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 24,1% ja arvopuiden 75,9%. **Huipurin** lunastushinta oli 33750,87 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 46,1% ja arvopuiden 53,9%. **Kaura-ahon** lunastushinta oli 35216,25 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 21,3% ja arvopuiden 78,7%.

Alueella 6-8% oli kaksi tilaa **Notkola** ja **Rantala**. Tällä alueella olevien tilojen yhteenlaskettu lunastussumma oli 13,3% koko ryhmän lunastussummasta. **Notkolan** lunastushinta oli 39202,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 13,7% ja arvopuiden 86,3%. **Rantalan** lunastushinta oli 42482,50 mk. Siinä rakennusten ja tilusten osuus oli 19,9% ja arvopuiden 80,1%.

8.3 Yhteenveto tilojen lunastushinnoista

Torpparivapautuksen aikana 1926 alueelle syntyneiden itsenäisten tilojen lunastushinnoissa oli suuria eroja. Eroja löytyi vertailtaessa ryhmiä keskenään, mutta myös molempien ryhmien sisällä oli merkittäviä eroja.

KUVAAJA 1

Yllä olevassa KUVAAJASSA 1 nähdään lunastushintojen jakaantuminen molemmissa ryhmissä. Punainen viiva kuvaa ilman valtion välitystä lunastettuja tiloja ja sininen valtion välityksellä lunastettuja. Pystyakselilla ovat tilojen lunastushintaosuudet [%] ryhmiensä lunastushinnasta ja vaaka-akselilla tilojen järjestysnumerot lunastushintaosuuden [%] mukaisessa laskevassa suuruusjärjestyksessä.

Lasketaan seuraavaksi molemmille ryhmille keskihajonnat eli keskiarvon keskipoikkeamat. Keskihajonta kuvaa sitä, kuinka kaukana tai hajallaan aineiston arvot keskimäärin ovat keskiarvonsa ympärillä. Lasketaan ensin molempien ryhmien keskiarvot. Ilman valtion välitystä lunastettujen tilojen lunastushintojen keskiarvoksi saadaan 25326,99 mk ja valtion välityksellä lunastettujen 16102,39 mk. Laskettaessa ryhmille keskihajonnat edelliselle saadaan 17158,71 mk ja jälkimmäiselle 12178,12 mk.

8.3.1 Valtion välityksellä lunastelut tilat

Valtion välityksellä lunastettujen tilojen lunastushintojen keskihajonta on paljon suurempi kuin ilman valtion välitystä lunastetuilla tiloilla. Itseasissa edellisen ryhmän keskihajonta on 41% suurempi kuin jälkimmäisen. Sama asia toisin päin käännettynä voidaan ilmaista myös siten, että ilman valtion välitystä lunastetut tilat ovat keskenään paljon (41%) homogeenisempi ryhmä lunastushinnoiltaan kuin valtion välityksellä lunastetut tilat.

Lunastushinnaltaan keskimääräistä valtion välityksellä lunastettua tilaa edusti **Sahakoski**, jonka lunastushinta oli 24819,50 mk. Alla olevassa taulukossa on ryhmän kaikkien tilojen lunastushinnat [mk].

TAULUKKO 9

Lunastushinnat valtion välityksellä lunastetut tilat							
Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk
Hiekka	56242,50	Kuoppala	47544,50	Rimmi	29307,50	Sahakoski	24819,50
Heinäaho	20193,75	Laurinkynnäs	19097,25	Suoaho	15601,75	Haasialehto	14617,25
Hakala	518,87						

Tilojen lunastushinnasta pääosa muodostui metsästä seuraavilla tiloilla: **Hiekka** (87,7%), **Kuoppala** (75%), **Rimmi** (67,8%), **Sahakoski** (61,8%), **Laurinkynnäs** (68,9%) ja **Haasialehto** (66,2%).

Tilojen lunastushinnasta pääosa muodostui tiluksista ja rakennuksista seuraavilla tiloilla: **Heinäaho** (74,9%), **Suoaho** (77,8%) ja **Hakala** (73%).

Valtion välityksellä lunastetuista tiloista 6 kpl (eli 67%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli metsää. Loput 3 tilaa (eli 33%) oli sellaisia tiloja, joissa tilan lunastushinta oli pääosin tiluksissa ja rakennuksissa. Ryhmän noin kaksinkertaiset lunastushinnat ja 1,6-kertaiset mk/ha-hinnat Vaasan läänin tasoon nähden selittyvät osin tilojen arvopuuhinnoista. Kuvaavaa on kuitenkin vielä se, että ryhmän tilojen pelkkä tilusten ja rakennusten lunastushintojen keskiarvo vastasi Vaasan läänin torppien koko keskimääräistä lunastushintaa.

Valtion välityksellä Tarvaalan alueelle syntyneiden viljelytilojen peltoalan keskiarvo oli myös suuri. Myös niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo Tarvaalan alueella oli suuri. VK-maan osuus jopa keskimäärin lähes puolet suurempi kuin vertailualueen suurimman keskiarvon alueessa Kuopion läänissä.

8.3.2 Ilman valtion välitystä lunastetut tilat

Lunastushinta-arvoltaan keskimääräistä ilman valtion välitystä lunastettua tilaa edusti **Ryöppälä**, jonka lunastushinta oli 16103,62 mk. Alla olevassa taulukossa on ryhmän kaikkien tilojen lunastushinta [mk].

TAULUKKO 10

Lunastushinnat ilman valtion välitystä lunastetuilla tiloilla							
Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk	Tilan nimi	mk
Rantala	42482,50	Notkola	39202,50	Kaura-aho	35216,25	Huipuri	33750,87
Kuopio	31604,00	Lähteellä	31388,62	Laurinaho	30967,50	Tuumala	29080,12
Kankaala	23966,87	Ränssi	23061,62	Mäntylä	22262,62	Kujala	21387,50
Kalliomäki	20220,87	Luotola	19406,50	Hasa	18932,05	Pajukoski	18486,00
Tuomikoski	18462,45	Piimälä	17811,12	Nurkkala	17546,75	Hovi	16718,50
Ryöppälä	16103,62	Koskenmäki	14812,87	Laitila	13875,25	Oksala	11622,12
Tuliniemi	8236,00	Juhola	7500,37	Päivärinta	7061,00	Linjala	4205,00
Heimola	3782,12	Kuusisto	3194,75	Korpela	2590,25	Väliaho	2575,25
Pellonpää	1575,00	Riihimäki	1317,00	Koivula	750,87	Lehtinen	439,00
Mäkelä	273,25	Lepola	40,00				

Tilojen lunastushinnasta pääosa muodostui metsästä seuraavilla tiloilla: **Rantala** (80,1%), **Notkola** (86,3%), **Kaura-aho** (78,7%), **Kuopio** (75,9%), **Lähteellä** (77,0%), **Laurinaho** (75,0%), **Tuumala** (62,4%), **Kankaala** (76,2%), **Mäntylä** (70,1%), **Kujala** (76,9%), **Luotola** (86,5%), **Piimälä** (69,4%), **Nurkkala** (73,5%), **Ryöppälä** (89,4%), **Oksala** (80,4%), **Juhola** (69,9%), **Päivärinta** (76,4%), **Linjala** (61,6%), **Heimola** (66,3%), **Kuusisto** (80,0%) ja **Koivula** (63,9%).

Tilojen lunastushinnasta pääosa muodostui tiluksista ja rakennuksista seuraavilla tiloilla: **Tuomikoski** (70,6%), **Laitila** (59,1%), **Tuliniemi** (62,3%), **Pellonpää** (87,3%), **Riihimäki** (72,7%), **Mäkelä** (93,4%) ja **Lepola** (100%).

Tilojen lunastushinnasta tilukset ja rakennukset sekä metsä muodostivat suunnilleen saman verran seuraavilla tiloilla: **Huipuri** (46,1% ja 53,9%), **Ränssi** (45,1% ja 54,9%), **Kalliomäki** (45,2% ja 54,8%), **Hasa** (51,3% ja 48,7%), **Pajukoski** (51,2% ja 48,8%), **Hovi** (51,7% ja 48,3%), **Koskenmäki** (43,8% ja 56,2%), **Korpela** (53,7% ja 46,3%), **Väliaho** (42,7% ja 57,3%) ja **Lehtinen** (43,1% ja 56,9%).

Ilman valtion välityksellä lunastetuista tiloista 21 kpl (eli 55%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli metsää. Tiloista 7 kpl (eli 18%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli tiluksissa ja rakennuksissa. Loput 10 tilaa (eli 27%) oli sellaisia tiloja, joissa tilan lunastushinta oli suunnilleen puoliksi metsässä sekä tiluksissa ja rakennuksissa.

Ryhmän noin viisinkertaiset lunastushinnat ja 2,3-kertaiset mk/ha-hinnat Vaasan läänin tasoon nähden selittyvät tässäkin tapauksessa osin tilojen arvopuuhinnoista. Tässäkin ryhmän tilojen pelkkä tilusten ja rakennusten lunastushintojen keskiarvo vastasi Vaasan läänin torppien keskimääräistä koko lunastushintaa. Ilman valtion välitystä Tarvaalan alueelle syntyneiden tilojen valmis peltoala oli viidenneksen suurempi kuin Vaasan läänissä tuolloin keskimäärin. Niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo oli myös suuri. VK-maan osuus oli jopa keskimäärin puolitoista kertainen verrattuna suurimman keskiarvon alueeseen Uudellamaalla. Vaasan läänin

alueella Tarvaalan alueen VK-maan keskimääräinen osuus oli noin 300% suurempi kuin vertailualueella keskimäärin.

9. NYKYAIKAAN

Vuonna 1926 vapautuneista¹ 47 torpasta ja mäkituvasta löytyy tämän päivän kartalta² 79%. Osa silloisista tiloista on hävinnyt rekisteristä, osan on pienentynyt alkuperäisestä koostaan ja joidenkin pinta-ala on puolestaan kasvanut alkuperäisestä. Muutoksia on tapahtunut myös siten, että tilojen nimet ovat vaihtuneet -joskus useampaankin kertaan. Alueelle on myös syntynyt myöhemmin uusia tiloja esimerkiksi siirtolaisten tulon myötä sotien jälkeen.

Alla olevassa TAULUKOSSA 11 on Tarvaalan ja Pajuniemen torpista valtion välityksellä itsenäistyneiden vuokra-alueiden tietoja tuotuna nykyaikaan. Taulukon sarakkeiden otsikot ovat:

1. **RekNo[26]** = vuokra-alueen rekisterinumero lunastushetkellä 1926
2. **Tilannimi [26]** = vuokra-alueen nimi lunastushetkellä 1926
3. **Torppari** = vuokra-alueen lunastaja
4. **ha [26]** = vuokra-alueen koko hehtaaria lunastushetkellä 1926
5. **Palstat [26]** = vuokra-alueen palstojen lukumäärä lunastushetkellä 1926
6. **Tilan nimi [20]** = tilan nimi nykyisin 2020

TAULUKKO 11

Valtion välityksellä vuonna 1926 itsenäistyneet vuokra-alueet tuotuna nykyaikaan					
RekNo [26]	Tilannimi [26]	Torppari	ha [26]	Palstat [26]	Tilannimi [20]
3 1/8	Heinäaho	Taavetti Tarvainen	26,535	3	Heinäaho
3 1/40	Rimmi	Juho Rimmi	39,195	2	Rimmi
3 1/22	Sahakoski	Matti Piesanen	32,355	1	Sahakoski
3 1/34	Laurinkynnäs	Taavetti Kynnäs	40,060	1	Laurinkynnäs
3 1/27	Suoaho	Vihtori Raitanen	33,980	1	Naskali
3 1/41	Haasialehto	Akseli Tarvainen	26,535	1	Haasialehto
3 2/3	Hakala	Anna Vouti	1,995	1	Hakala

Seuraavista valtion välityksellä lunastetuista tiloista ei löytynyt nykytietoja: **Hiekka ja Kuoppala**. Vihtori Raitasen alunperin lunastaman **Suoahon** tilan nimi muuttui myöhemmin Tittulaksi ja vielä edelleen Naskaliksi.

¹ Maanmittauslaitos: Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkataloista vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet

² <https://app.karttaselain.fi/>

Alla olevassa TAULUKOSSA 12 on Tarvaalan torpista ilman valtion välitystä itsenäistyneiden vuokra-alueiden tietoja tuotuna nykyaikaan. Taulukon sarakkeiden otsikot ovat samat kuin edellisessä taulukossa.

TAULUKKO 12

Ilman valtion välitystä vuonna 1926 itsenäistyneet vuokra-alueet tuotuna nykyaikaan					
RekNo [26]	Tilan nimi [26]	Torppari	ha [26]	Palstat [26]	Tilannimi [20]
3 1/33	Heimola	Semmi Heimonen	5,720	2	Heimola
3 1/28	Notkola	Ville Notkola	25,565	3	Notkola
3 1/37	Luotola	Johanna Tarvainen	14,200	2	Luotola
3 1/4	Ryöppälä	Herman Tapper	10,740	3	Ryöppälä
3 1/30	Kankaala	Emil Lehtonen	27,260	2	Kankaala
3 1/9	Huipuri	Aukusti Kallinen	40,210	1	Huipuri
3 1/26	Kaura-aho	Emilia Ahonen	39,165	2	Kaura-aho
3 1/6	Tuumala	Taavetti Heinänen	35,565	1	Tuumala
3 1/43	Rantala	Erik Kantonen	40,155	1	Rantala
3 1/29	Nurkkala	Taavetti Pylväläinen	24,550	2	Nurkkala
3 1/32	Laurinaho	Herman Kyyhkynen	38,055	2	Laurinaho
3 1/24	Kujala	Taavetti Hänninen	25,090	3	Kujala
3 1/7	Linjala	Hannes Tapper	2,950	1	Linjala
3 1/38	Väliaho	Heikki Hänninen	4,830	2	Väliaho
3 1/21	Tuliniemi	Eerik Loukiainen	26,920	1	Tuliniemi
3 1/11	Koivula	Taavetti Lindeman	0,685	1	Koivula
3 1/36	Kuusisto	Iida Mäenpää	2,650	1	Kuusisto
3 1/42	Kuopio	Heikki Kuopio	38,525	3	Kuopio
3 1/39	Korpela	Kalle Hänninen	6,090	2	Korpela
3 1/35	Oksala	Kalle Oksanen	11,845	1	Oksala
3 1/23	Piimälä	Otteliaana Joutsen	23,260	1	Piimälä
3 1/31	Päivärinta	Ananias Lustig	7,520	2	Päivärinta
3 1/13	Ränssi	Aukusti Hytönen	36,305	2	Ränssi
3 1/20	Mäntylä	Eeli Roikonen	27,555	1	Mäntylä
3 1/25	Hasa	Matti Hänninen	40,432	2	Hasa
3 1/16	Tuomikoski	Johan Kautto ym.	40,348	2	Tuomikoski
3 1/5	Juhola	Janne Tapper	12,185	2	Juhola
3 1/15	Laitila	Juho Ihanainen	38,345	1	Laitila

Seuraavista ilman valtion välitystä lunastetuista tiloista ei löytynyt nykytietoja: **Lähteellä, Kalliomäki, Pajukoski, Koskenmäki, Lehtinen, Hovi, Riihimäki, Pellonpää, Mäkelä ja Lepola.**

10. TUTKIMUSTULOKSET

Tarvaalan ja Pajuniemen pappiloiden vuokramaiden järjestely vuosina 1914-1926 kohdistui noin 1100 ha kokoiselle alueelle nykyisen Satosuon paikkeilla. Käsiteltävä alue piti sisällään joko suoraan viljelyyn kelpavaa tai viljelykelpoista maata (peltoa+niittyä+vilj.kelp.maata) yhteensä 552 ha. Tämä oli 50% koko lunastettavana olevana alueen määrästä. Metsämaa muodosti koko alueesta toiset 50%. Niittymaan osuus alueesta oli noin 10% ja joutomaan noin 0,3%.

Omavaraisuuden kannalta alueelle syntyneet tilat olivat kovin erilaisia. Tutkimuksessa käytettiin tilojen omavaraisuuden arviointiin professori A.K.Cajander määritelmää 1920-luvun alusta. Siinä todettiin, että vain suotuisissa olosuhteissa viiden peltohehtaarin tiloilla voitaisiin päästä omavaraisuuteen ja että tähän näyttäisi olevan yleensä mahdollisuus vain 9-10 peltohehtaarin tiloilla. Suotuisat olosuhteet 5 peltohehtaarin osalta olivat käytännössä mahdollisia vain Etelä- ja Lounais-Suomen savimailla. Määritelmän mukaisesti alueelle vuonna 1926 syntyneistä tiloista 32% täytti jo syntyhetkellään tämän omavaraisuuden ehdon. Myöhemmän pellonraivauksen kautta omavaraisuuteen olisi ehtojen mukaan ollut mahdollisuutta 55% tiloista. Alueelle vuonna 1926 syntyneistä tiloista 45% oli peltoalaltaan määritelmän mukaan liian pieniä omavaraisuuden tavoitteluun. Tilojen joukossa oli tosin yhdeksän mäkituvista lunastettua vuokra-aluetta, joita ei oltu alunperinkään tarkoitettu omavaraisiksi.

Tilojen toimintaan ja viljeltävyyteen vaikutti myös niiden maa-alueiden pirstaleisuus. Viljelytiloista 83% koostui vain yhdestä palstasta. Kolmepalstaisia tiloista oli 17%. Torpista syntyneistä tiloista 44% koostui kahdesta palstasta ja yhden ja kolmen palstan tiloja molempia oli 28%. Kaikki aineiston yhdeksän mäkituvasta muodostunutta tilaa koostuivat vain yhdestä palstasta.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös tilojen lunastamia arvopuita. Lähdeaineisto ei antanut selvää kuvaa Tarvaalassa käytetystä arvopuiden määritelmästä. Tuohon aikaan keskusteltiin ainakin kahdesta toisistaan voimakkaasti poikkeavasta tavasta määritellä arvopuut: 1,2 metrin korkeudelta läpimitta vähintään 15 cm tai kuuden metrin korkeudelta läpimitta vähintään 22 cm. Tilojen arvopuiden lunastussummien kohtalaisen suuret markkamäärät viittaavat tosin siihen, että käytössä olisi ollut ensin mainittu määritelmä.

Tiloille pyykitettyjen metsien laatua pyrittiin tutkimuksessa arvioimaan laskemalla jokaiselle tilalle mk/ha-luku. Siinä mk olivat tilojen arvopuiden arvioitu rahamäärä ja ha taas tilojen metsäpinta-alat. Tunnusluku mk/ha kuvasi siis tilojen keskimääräistä arvopuusisältöä tilan keskimääräistä metsähehtaaria kohti. Lasketun tunnusluvun perusteella tutkittavat tilat jakaantuivat selkeästi eri ryhmiin metsiensä laadun perusteella. Heikoimmalla 0-500 mk/ha alueella oli yhteensä 11 tilaa eli 23% kaikista alueen tiloista. Alueella 500-1500 mk/ha oli yhteensä 31 tilaa eli 66% kaikista tiloista. Tätä parempia alueella 1500-3500 mk/ha oli yhteensä 5 tilaa eli 11% kaikista tutkituista tiloista. Alueen paras laatusinta metsää oli tunnusluvun perusteella Semmi Heimosen lunastamalla Heimolan torpalla. Tosin sen tilan metsäpinta-ala oli vain 0,780 ha.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös tiloille pyykitetyn joutomaan määrää. Joutomaaksi kutsuttiin maatalouteen tai muun taloudelliseen käyttöön sopimattomaksi luokiteltua maatyyppejä. Käytännössä joutomaata saattoi siten olla esimerkiksi pääosin pensaita kasvava alue tai metsäkasvultaan vain kituliasta puustoa yllä pitävä metsäpohja. Yhtä hyvin joutomaata saattoivat olla kallioid, hiekka- tai sorapenkereet, järvien tai purojen tulvien vaivaamat ranta-alueet sekä suot tai muuten vetiset alueet.

Tilojen lopullisen pyykityksen valmistuessa vuonna 1917 alueen tiloista 62% ei sisältänyt lainkaan joutomaaksi luokiteltua maa-aluetta. Joutomaan osuus enimmilläänkin oli vain noin 1% tilan

kokonaispinta-alasta. Eniten joutomaata sisältävät tilat näyttävät ainakin jossakin määrin sijoittuvan aluetta halkovan Murronjoen vesistöaltaan lähettyville.

Lopuksi analysoitiin vielä alueen tilojen lunastushintoja ja vertailtiin niitä Vaasan läänin toteutuneisiin lukuihin. Vuokra-alueiden itsenäistyessä lunastussumma Tarvaalan pappilalle käsitti kaksi komponenttia tilukset ja rakennukset sekä toisaalta arvopuut. Ensin mainittuun laskettiin mukaan kaikkien tilan käytössä olleiden rakennusten rahallinen arvo. Siihen kuului myös tilaan pyykitetyn maapohja arvioitu rahallinen arvo. Tiloille tulleet arvopuut määriteltiin ja hinnoiteltiin näistä irrallaan

Tarvaalan alueella uusille tilojen omistajille oli määrätty melko maltillinen 5% korko alkaen 1. marraskuuta 1922. Alueella valtion välityksellä lunastettujen torppien keskimääräinen lunastushinta oli 25327 mk, josta saadaan keskimääräiseksi lunastushinnaksi hehtaaria kohti 789 mk. Vastaavasti ilman valtion välitystä lunastetuille torpille saadaan keskimääräiseksi lunastushinnaksi 16103 mk, josta keskihinnaksi hehtaaria kohti saadaan 738 mk. Vaasan läänissä valtion välityksellä vuosina 1928-1930 lunastettujen torppien keskimääräinen torpan lunastushinta vuosina oli 8105 mk, josta voidaan laskea keskimääräiseksi lunastushinnaksi hehtaaria kohti 477 mk. Ilman valtion välitystä lunastettujen torppien vastaavat luvut Vaasan läänissä samalla aikajaksolla olivat 5125 mk ja 334 mk/ha. Tarvaalan alueen torppien lunastushinnat ja keskimääräiset mk/ha-hinnat poikkesivat jyrkästi ylöspäin muusta Vaasan läänin hintatasosta. Samaa tasoa olleita hintoja löytyi lähinnä Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneistä.

Valtion välityksellä lunastetuista tiloista 6 kpl (eli 67%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli metsää. Loput 3 tilaa (eli 33%) oli sellaisia tiloja, joissa tilan lunastushinta oli jokseenkin tasan tiluksissa ja rakennuksissa. Ryhmän noin kaksinkertaiset lunastushinnat ja 1,6-kertaiset mk/ha-hinnat Vaasan läänin tasoon nähden selittyvät osin tilojen arvopuuhinnoista. Kuvaavaa on kuitenkin vielä se, että ryhmän tilojen pelkkä tilusten ja rakennusten lunastushintojen keskiarvo vastasi Vaasan läänin koko torppien keskimääräistä lunastushintaa. On epäuskottavaa, että Tarvaalan alueella arvopuut olisi arvoitettu muuta Vaasan lääniä näin paljon korkeampaan arvoon. Valtion välityksellä Tarvaalan alueelle syntyneiden viljelytilojen peltoalan keskiarvo oli myös suuri. Myös niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo Tarvaalan alueella oli suuri. VK-maan osuus jopa keskimäärin lähes puolet suurempi kuin vertailualueen suurimman keskiarvon alueilla.

Ilman valtion välitystä lunastetuista tiloista 21 kpl (eli 55%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli metsää. Tiloista 7 kpl (eli 18%) oli sellaisia tiloja, joissa pääosa tilan lunastushinnasta oli tiluksissa ja rakennuksissa. Loput 10 tilaa (eli 27%) oli sellaisia tiloja, joissa tilan lunastushinta oli suunnilleen puoliksi metsässä sekä tiluksissa ja rakennuksissa.

Ryhmän noin viisinkertaiset lunastushinnat ja 2,3-kertaiset mk/ha-hinnat Vaasan läänin tasoon nähden selittyvät tässäkin tapauksessa osin tilojen arvopuuhinnoista. Tässäkin ryhmän tilojen pelkkä tilusten ja rakennusten lunastushintojen keskiarvo vastasi Vaasan läänin koko torppien keskimääräistä lunastushintaa. Ilman valtion välitystä Tarvaalan alueelle syntyneiden tilojen valmis peltoala oli myös viidenneksen suurempi kuin Vaasan läänissä tuolloin keskimäärin. Niittymaan ja viljelykelpoisen maan tilakohtainen keskiarvo oli myös suuri. VK-maan osuus oli jopa keskimäärin puolitoista kertainen verrattuna suurimman keskiarvon alueeseen Uudellamaalla. Vaasan läänin alueella Tarvaalan alueen VK-maan keskimääräinen osuus oli noin 300% suurempi kuin vertailualueella keskimäärin.

11 LÄHTEET

MAANMITTAUSLAITOS ARKISTO:

- Tarvaalan ja Pajuniemen kappalaisen virkatalosta vuosina 1923-25 lunastetut vuokra-alueet.
- Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1923.
- Toimituksen N:o 14976 pöytäkirja 17.4.1925.
- Toimitus N:o 14976 huhtikuun 6 päivänä 1926.

VAASAN MAANJAKO-OIKEUS:

- Vaasan maanjako-oikeuden tuomio 9. lokakuuta 1926

INTERNET-LÄHTEET:

- Saarijärven rippikirja 1806-1812 AP I Aa:7, sivut 163-164.
- Saarijärven rippikirja 1837-1843 AP I Aa:11, sivut 227-229.
- Saarijärven rippikirja 1843-1850 AP I Aa:12, sivut 369-370.
- Saarijärven rippikirja 1851-1860 AP II I Aa:14 Osa II, sivut 33-38 .
- Saarijärven rippikirja 1860-1873 AP II I Aa:16 Osa II, sivut 194-206.
- Arkistolaitos Tarvaalan alueen digikartta vuodelta 1846 (2 kpl)
- Kartta Tarvaalan kappalaistalon N:3 kaikista tiluksista vuodelta 1923.

KIRJALLISUUS:

- Vanhan Saarijärven historia, Reino Kallio
- Suomen virallinen tilasto Asutustilastoa yksityismaista erotetut vuokra-alueet 1928-1930 Asutushallitus.
- Laari 2010 Suomen maatalousmuseon vuosikirja
- Suomen asetuskokoelma 1918 N:o 135 Laki vuokra-alueiden lunastamisesta. Valtionmetsäkomitea mietintö N:o 1 1920
- Suomen asetuskokoelma 1921 N:o 73 Laki evankelis-luterilaisten ja kreikkalais-katolisten seurakuntain papiston ja lukkarin virkataloihin kuuluvain torppa- ja mäkitupa-alueiden lunastamisesta.